AVANSAT · OLIMPIADĂ · LECȚIA 7

Arbori indexați binar (Fenwick): sume pe interval cu actualizări

Durată: 70 min Nivel: olimpiadă / informatică intensiv Înainte: lecțiile co-03, xi-10

CE VEI ȘTI DUPĂ LECȚIE

- Înțelegi de ce sumele parțiale nu ajung când valorile se modifică.
- Folosești operația lowbit (i & -i) și explici ce acoperă fiecare t[i].
- Implementezi update și query în O(log n).
- Numeri inversiunile unui șir cu un arbore Fenwick.

1. Problema: sume cu modificări

Ai un șir de n numere și m operații de două feluri:

- **update:** `v[i] += x`;
- **query:** suma elementelor `v[l..r]`.

Cu **sume parțiale** (lecția co-03) query costă O(1), dar un update obligă la recalcularea a până la n sume: O(n). Fără sume parțiale, query costă O(n). În ambele cazuri, 10^5 operații pe n = 10^5 înseamnă 10^{10}: prea mult.

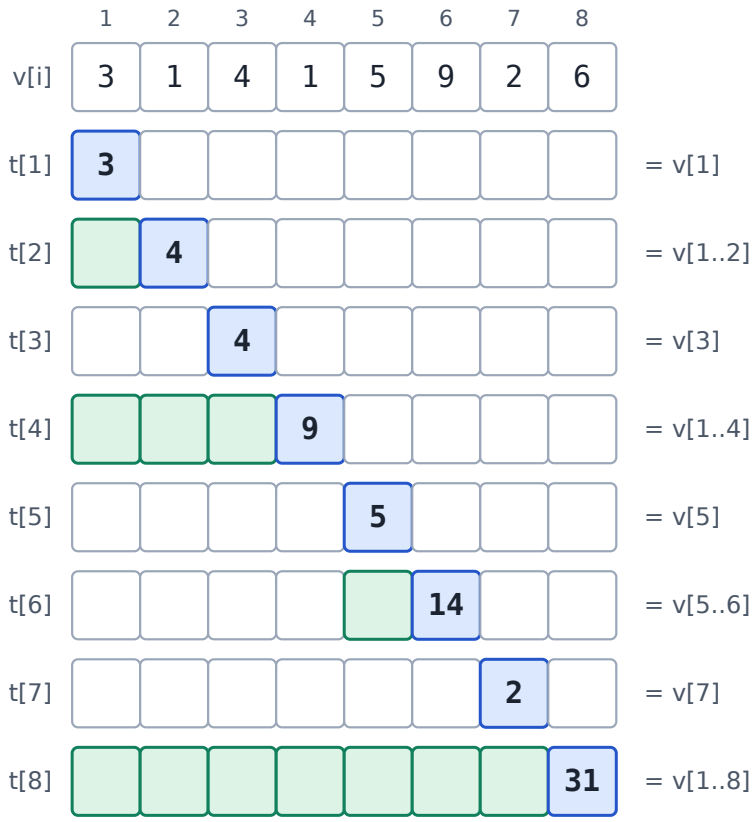
Arborele indexat binar (**Fenwick**, sau **BIT**, *Binary Indexed Tree*) face **ambele** operații în **O(log n)**, cu un singur vector și cod foarte scurt.

2. Ideea: fiecare t[i] acoperă o bucată de lungime putere a lui 2

Notăm **lowbit(i)** = cea mai mică putere a lui 2 din scrierea binară a lui i = „cel mai din dreapta bit de 1". În C++: `i & -i`.

i	binar	lowbit(i)
1	0001	1
2	0010	2
3	0011	1
4	0100	4
6	0110	2
8	1000	8

Vectorul Fenwick `t` este definit astfel: **`t[i]` = suma celor lowbit(i) elemente care se termină la poziția i**, adică `v[i − lowbit(i) + 1 .. i]`.

albastru = poziția i; verde = elementele acoperite de t[i]

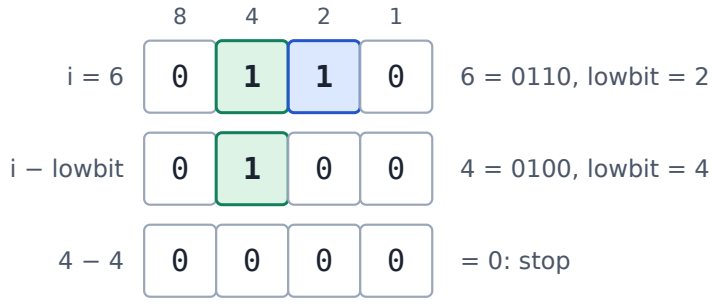
Ce acoperă fiecare t[i]

DE CE AȘA?

De ce `i & -i` dă lowbit? În complement față de 2, `-i` este `~i + 1`: toți biții se inversează, iar „+1" propagă un transport până la primul 0 de la dreapta, adică până la ultimul 1 al lui i. Rezultatul: biții de la dreapta lui acel 1 rămân 0, el rămâne 1, iar cei din stânga sunt inversați. Deci `i & -i` păstrează **doar** ultimul bit de 1. De exemplu, `6 = 0110`, `-6 = …1010`, `6 & -6 = 0010 = 2`.

3. Query: suma pe prefix

Suma primelor i elemente se obține adunând blocuri: `t[i]`, apoi blocul care se termină chiar înainte de el, adică `t[i − lowbit(i)]`, și tot așa până la 0.

query(6) = t[6] + t[4]

query(6)

De exemplu, `query(7) = t[7] + t[6] + t[4] = 2 + 14 + 9 = 25`, care chiar este 3+1+4+1+5+9+2 = 25. La fiecare pas dispare un bit de 1, deci sunt cel mult $\log_2 n$ pași.

Suma pe intervalul `[l, r]` este `query(r) − query(l − 1)`, ca la sumele parțiale.

4. Update: adaugă x la poziția i

Elementul `v[i]` se află în `t[i]` și în toate blocurile mai mari care îl conțin. Acestea sunt `i`, `i + lowbit(i)`, apoi mai departe în același fel, până se depășește n.

Pentru `update(3, +5)`: se modifică `t[3]`, `t[4]` (3 + 1), `t[8]` (4 + 4). Sunt exact blocurile care conțin poziția 3 (vezi figura de mai sus: `t[3]`, `t[4]` și `t[8]` o acoperă).

```cpp
#include <iostream>
using namespace std;

int n;
long long t[100005];                        // arborele Fenwick, indexat de la 1

void adauga(int i, long long x)             // v[i] += x
{
    for (; i <= n; i += i & -i)             // sărim la următorul bloc care conține i
        t[i] += x;
}

long long prefix(int i)                     // suma v[1..i]
{
    long long s = 0;
    for (; i > 0; i -= i & -i)              // ștergem cel mai din dreapta bit de 1
        s += t[i];
    return s;
}

int main()
{
    int q;
    cin >> n >> q;
    for (int i = 1; i <= n; i++)
    {
        long long x;
        cin >> x;
        adauga(i, x);                       // construim arborele element cu element
    }
    while (q--)
    {
        int tip;
        cin >> tip;
        if (tip == 1)
        {
            int i;
            long long x;
            cin >> i >> x;
            adauga(i, x);
        }
        else
        {
            int l, r;
            cin >> l >> r;
            cout << prefix(r) - prefix(l - 1) << '\n';
        }
    }
    return 0;
}
```

Operația	Ce se întâmplă	Rezultat
`2 1 7`	prefix(7) − prefix(0) = 25 − 0	25
`1 3 5`	t[3], t[4], t[8] cresc cu 5	–

Operația	Ce se întâmplă	Rezultat
`2 1 7`	prefix(7) = t[7] + t[6] + t[4] = 2 + 14 + 14	30
`2 3 4`	prefix(4) − prefix(2) = 14 − 4	10
`2 1 8`	prefix(8) = t[8] = 36	36

DE CE AȘA?

De ce indexăm de la 1? Pentru că lowbit(0) = 0: bucla `i += i & -i` ar rămâne pe loc pentru totdeauna. **De ce `long long` ?** Suma a 10^5 valori de până la 10^9 depășește `int`. **Construirea.** Cu n apeluri `adauga` costă O(n log n); există și o variantă O(n) (fiecare `t[i]` se adaugă la `t[i + lowbit(i)]`), dar rar contează.

ATENȚIE — GREȘELI FRECVENTE

Nu confunda **valoarea** `v[i]` cu `t[i]`. Dacă ai nevoie de `v[i]` nu poți citi `t[i]`: ține și vectorul `v`, sau calculează `prefix(i) − prefix(i − 1)`.

5. Aplicație: numărarea inversiunilor

O **inversiune** este o pereche de poziții `i < j` cu `v[i] > v[j]`. Verificarea tuturor perechilor este $O(n^2)$. Cu Fenwick, parcurgem șirul de la stânga la dreapta: pentru fiecare element `v[j]` numărăm câte elemente **deja văzute** sunt strict mai mari, apoi îl marcăm ca văzut.

Valorile pot fi mari, așa că le înlocuim cu **rangul** lor în șirul sortat (de la 1 la numărul valorilor distincte): rangurile păstrează ordinea.

```cpp
#include <iostream>
#include <vector>
#include <algorithm>
using namespace std;

int m;
int t[100005];

void adauga(int i)                          // am văzut o valoare cu rangul i
{
    for (; i <= m; i += i & -i) t[i]++;
}

int prefix(int i)                           // câte valori văzute au rangul <= i
{
    int s = 0;
    for (; i > 0; i -= i & -i) s += t[i];
    return s;
}

int main()
{
    int n;
    cin >> n;
    vector<int> v(n);
    for (auto &x : v) cin >> x;

    vector<int> sortat = v;                 // rangurile: poziția în șirul sortat, fără
dubluri
    sort(sortat.begin(), sortat.end());
    sortat.erase(unique(sortat.begin(), sortat.end()), sortat.end());
    m = sortat.size();

    long long inversiuni = 0;
    for (int j = 0; j < n; j++)
    {
        int rang = lower_bound(sortat.begin(), sortat.end(), v[j]) - sortat.begin() + 1;
        inversiuni += j - prefix(rang);     // văzute până acum: j; cele <= v[j]:
prefix(rang)
        adauga(rang);
    }
    cout << inversiuni;
    return 0;
}
```

Pe șirul `3 5 1 4 2` (rangurile coincid cu valorile), pas cu pas:

j	v[j]	văzute	≤ v[j]	strict mai mari	total
0	3	0	0	0	0
1	5	1	1	0	0
2	1	2	0	2	2
3	4	3	2	1	3

j	v[j]	văzute	≤ v[j]	strict mai mari	total
4	2	4	1	3	6

Total: **6** inversiuni: (3,1), (3,2), (5,1), (5,4), (5,2), (4,2).

> **DE CE AȘA?**
>
> **De ce `j - prefix(rang)` ?** Până la pasul j am marcat exact j elemente. `prefix(rang)` le numără pe cele cu rang ≤ rangul curent (care **nu** formează inversiune, nici cele egale). Restul, `j - prefix(rang)`, sunt strict mai mari. **De ce rang și nu valoarea?** Fenwick este un vector indexat; valori până la 10^9 nu încap. Comprimarea păstrează doar ordinea, care este tot ce contează pentru comparații. **Complexitate:** sortare O(n log n) plus n căutări binare și n operații Fenwick: O(n log n).

6. Greșeli frecvente

Greșeala	Ce se întâmplă	Corect
indexare de la 0	buclă infinită (lowbit(0) = 0)	indexare de la 1
`i += i & -i` fără `i <= n`	acces în afara vectorului	condiția `i <= n`
`int` pentru sume mari	depășire	`long long`
`prefix(l - 1)` cu `l = 0`	index negativ	indexare de la 1, deci `l >= 1`
citești `v[i]` din `t[i]`	valoare incorectă	ține vectorul v separat
nu comprimi valorile mari	`t` imens sau acces invalid	rang cu sort + lower_bound
Fenwick pentru minim/maxim cu update oarecare	greșit: se pot actualiza doar creșteri/scăderi consecvente	folosește arbore de intervale (lecția co-08)

7. La olimpiadă

Fenwick este soluția „scurtă și rapidă” pentru: sume pe prefix cu modificări, inversiuni, numărarea elementelor mai mici până la un punct, „al k-lea cel mai mic element” (cu căutare binară peste biți), și variante 2D. Când problema cere **minim/maxim pe interval** sau **update pe interval cu query pe interval**, treci la arborele de intervale (co-08).

8. Exersează pe hârtie

1. Calculează lowbit pentru 12, 16, 20, 7.

2. La n = 8, ce blocuri se adună la `prefix(5)` ?

3. La n = 8, ce poziții din `t` se modifică la `adauga(5, x)` ?

4. La n = 10, ce poziții se modifică la `adauga(6, x)` ?

5. Cu `v = 3 1 4 1 5 9 2 6`, calculează `t[6]` și `t[8]`.

6. Cum obții suma `v[4..7]` din Fenwick? Câte blocuri adună fiecare `prefix` ?

7. Câte inversiuni are `4 3 2 1`? Dar `1 2 3 4`?

8. Cum numeri câte elemente **mai mici** decât `x` sunt în șir, la un moment dat?

9. De ce Fenwick este mai bun decât sumele parțiale când sunt update-uri? Și când nu sunt?

10. Estimează numărul de operații pentru n = m = $2 \cdot 10^5$ cu Fenwick, față de varianta naivă.

9. Mini-grile

1. `lowbit(i)` se calculează cu: a) `i & (i - 1)` b) `i & -i` c) `i | -i` d) `i ^ -i`

2. Complexitatea `prefix` și `adauga` într-un Fenwick cu n elemente este: a) O(1) b) O(n) c) O(log n) d) O(n log n)

3. `adauga(i, x)` se oprește când: a) i = 0 b) i > n c) i = n d) t[i] = 0

4. Pentru valori până la 10^9 în problema inversiunilor se folosește: a) un vector de 10^9 elemente b) comprimarea valorilor (rang) c) doar `long long` d) recursivitate

10. Mai departe (pentru cine vrea mai mult)

- **Update pe interval, query de punct:** Fenwick peste vectorul de **diferențe** (lecția co-03).
- **Update pe interval și query pe interval:** două arbori Fenwick.
- **Fenwick 2D:** pe matrice, cu două bucle imbricate în `adauga` și `prefix`.
- **Al k-lea element:** coborâre binară pe biții lui n.
- **Arbore de intervale** (lecția următoare): mai general (minim, maxim, cmmdc, update pe interval).

Rezumat

- Fenwick = vector `t`; `t[i]` = suma ultimelor `lowbit(i)` elemente care se termină în i.
- `lowbit(i) = i & -i`.
- `prefix(i)`: `i -= lowbit(i)` până la 0; `adauga(i, x)`: `i += lowbit(i)` până la n.
- Ambele O(log n); indexare de la 1.
- Aplicație: inversiuni cu comprimarea valorilor, O(n log n).

Probleme de lucru (concurs)

Probleme de pe infoarena, CSES, Kilonova sau pbinfo, în ordinea dificultății. Trimite soluțiile pe platformă și bifează ce ai terminat.

- [ ] `infoarena` **aib** — ușoară
  problema clasică: update, sumă pe prefix, căutare a poziției
  https://www.infoarena.ro/problema/aib

- [ ] `CSES` **Dynamic Range Sum Queries** — ușoară
  update de punct, sumă pe interval
  https://cses.fi/problemset/task/1648

- [ ] CSES **Forest Queries II** — dificilă
  Fenwick 2D: extinderea ideii pe matrice
  https://cses.fi/problemset/task/1739

Temă (concurs)

Mai grele: încearcă-le după ce le-ai terminat pe cele de mai sus.

- [ ] CSES **Salary Queries** — dificilă
  normalizare + Fenwick, offline
  https://cses.fi/problemset/task/1144

- [ ] CSES **Range Update Queries** — medie
  update pe interval, citire punct: Fenwick peste diferențe
  https://cses.fi/problemset/task/1651

Citește și exersează în plus

- CP-Algorithms — Fenwick Tree — articol de referință, cu variante (engleză) https://cp-algorithms.com/data_structures/fenwick.html
- USACO Guide — Point Update Range Sum — Fenwick și arbori de intervale, cu probleme graduate (engleză) https://usaco.guide/gold/point-update-range-sum

Răspunsuri

Exersează pe hârtie

1. lowbit(12) = 4 (1100), lowbit(16) = 16, lowbit(20) = 4 (10100), lowbit(7) = 1.

2. 5 → 4 → 0: `t[5] + t[4]`.

3. 5 → 6 → 8: se modifică `t[5]`, `t[6]`, `t[8]`.

4. 6 → 8 → 16 > 10: se modifică `t[6]` și `t[8]`.

5. `t[6] = v[5] + v[6] = 14`; `t[8] = suma tuturor = 31`.

6. `prefix(7) − prefix(3)`. `prefix(7)` adună `t[7], t[6], t[4]` (3 blocuri: 7 → 6 → 4 → 0); `prefix(3)` adună `t[3], t[2]` (2 blocuri: 3 → 2 → 0).

7. `4 3 2 1`: 6 inversiuni (toate perechile); `1 2 3 4`: 0.

8. `prefix(rang(x) − 1)` (valorile cu rang mai mic decât al lui x) după ce ai marcat elementele văzute.

9. Cu update-uri, sumele parțiale costă O(n) la fiecare modificare, Fenwick doar O(log n). Fără update-uri, sumele parțiale sunt mai bune: O(1) pe query după O(n) precalculare.

10. Fenwick: $2 \cdot 10^5 \cdot 18 \approx 3{,}6 \cdot 10^6$ operații. Varianta naivă: $2 \cdot 10^5 \cdot 2 \cdot 10^5 = 4 \cdot 10^{10}$ (prea lent).

Mini-grile

1. b) `i & -i`. **2.** c) O(log n). **3.** b) `i > n`. **4.** b) comprimarea valorilor.